

'På älskande och galna kokar hjärnan!'

'På älskande och galna kokar hjärnan!' Så uttrycker sig Theseus i *En mid-sommarnattsdröm* efter allt kärlekstrassel i skogen, där Puck gjort människor galna av kärlek.

Man kan inte annat än hålla med Theseus när man läser Shakespeares sonetter. Där får vi se prov på kärlekens oerhörda kraft, hur stark och svag den gör en människa, hur sårbar och patetiskt självömkande. Kärleken kan få människor att göra sådant de annars inte kunnat drömma om. På gott och ont!

Vid läsningen av sonetterna är det lätt att känna igen sig. I stort och smått. De må vara skrivna till vem som helst, till man eller kvinna, eller i ett speciellt sammanhang. Det är lätt att se sig själv i andra.

Shakespeare beskriver osäkerheten i kärleksmötet, rädslan att bli lämnad och förnedringen som den svikne visar när han förläter den som borde be om förlåtelse.

Även i de fall där kärleken är obesvarad visar Shakespeare hur ömkligt man kan bete sig i ett slags jag-lider-fruktansvärt-men-bry-dig-inte-om-det-jag-klarar-mig-nog.

SJÄLVÖMKAN ÄR EN KÄNSLA som är svår att hantera, inte minst för den som blir utsatt för den.

Shakespeare ger i sonetterna goda exempel på kärlekens 'galenskap', hur människan i kärlek kan pendla mellan förnuft och känsla, mellan hopp och förtvivlan, mellan längtan och saknad.

'Se upp för svartsjukan, den är ett grönögt monster', sa Jago till Othello. I sonetterna visar Shakespeare också hur irrationell svartsjukan är. Det är beklämmande - men förstas lärorikt - att se hur en människa kan förnedra sig i svartsjuka mot någon som redan slutat älska och gått vidare.

Kärleken är en av de få företeelser som det är *comme il faut* att beskriva som helt okontrollerbar. Kärlek vid första ögonkastet som Romeo och Julias anses idag inte bara tjusig utan av vissa också mycket trovärdig. Shakespeare talar i sonetterna om kroppen och själen och hur de strider, om lusten och skammen, och poeten ser ibland sin kärlek - eller i alla fall sin lust - som en sjukdom. Kärleken som plåga kan handla om löften och svek, om obesvarad kär-

lek, om makten i att vara den som har de svalaste känslorna. Shakespeare visar vårt register, vad vi är förmögna - och oförmögna - till i kärlek, passion, beroende.

Hos Shakespeare hittar vi mycket att känna igen, sådant som är sant, som berör, som säger något om oss människor. Det kan ibland bara vara en mening eller två, det kan vara hela resonemang.

Och det är kanske inte alltid det tjugiga som berör. Det är lätt att vilja vara förnuftig och ha en hjärna som inte 'kokar', men å andra sidan är den alltför välplanerade kärleken inte så rolig den heller.

I början av sonettsviten uppmanar poeten den unge mannen att skaffa ett barn. Många skaffar säkert barn för att stå ut med tanken på att en dag behöva lämna denna jord. I Strindbergs *Fadren* gör Laura sin make galen genom att få honom att tro att han inte är far till sitt barn. Då vill han bara dö och säger att 'ni tog min evighetstanke ifrån mig'.

Roland Heiel, ordförande

Bli medlem i Shakespearesällskapet

Du får tidskriften Shakespeare fyra gånger per år.

Sätt in årsavgiften på pg 133 24 78 - 5
eller maila till shakespearesallskapet@yahoo.se

Enskild medlem: 150 kr

Skolor, företag, teatrar mm: 250 kr

Om man är under 20 år: 50 kr

Stödmedlem: 250 kr

Tillägg för adress utomlands: 75 kr

Vad är en sonett?

William Shakespeare skrev sin svit på 154 sonetter i vad man i allmänhet anser var en glansperiod för sonettskrivande. Engelska renässansförfattare såg det som en utmaning att uttrycka sina känslolagrade betraktelser i sonettens form. Ett antal kända poeter från denna tid skrev sonettsviter, som i allmänhet var avsedda för en liten publik av upplysta esteter.

SONETTMAKARNA KÄNDE TILL DEN italienska sonettformen, som nådde sin höjdpunkt med den italienske poeten Petrarca, vars *Canzoniere* (ca 1327) innehåller 317 sonetter riktade till hans älskade Laura. Denna typ av sonett består av en åttaradig och en sexradig strof som rimmar *a b b a, a b b a*. De fyra första raderna presenterar temat, varpå nästa fyra rader utvecklar det. Den sexradiga strofen bygger på två eller tre olika rim, antingen *c d e c d e, c d c d c d* eller *c d e d c e*. I de tre första raderna belyser poeten temat - eller reflekterar över det - medan de tre sista raderna sammanfattar dikten.

Thomas Wyatt och Henry Howard introducerade sonetten i England. De översatte italienska sonetter men skrev också egna. Ett utmärkt exempel på en 'petrarkisk' sonettsvit är *Astrophel och Stella* (1591) av Sir Philip Sydney, som införde formen i England, där den nådde störst popularitet under den elisabetanska tiden.

DEN ENGELSKA SONETTEN – som till exempel Shakespeares sonetter och Edmund Spensers *Amoretti* (1595) – utvecklades som en anpassning till engelskan, ett språk inte lika rikt på rim som italienskan. Denna form skiljer sig från den petrarkiska genom att den delas in i tre fyrradiga, var och en olika rimmad. Slutligen ges två rimmade rader, som utgör en effektiv höjdpunkt. Rimschemat i den engelska sonetten är *a b a b, c d c d, e f e f, g g*.

LIKSOM PETRARCA OCH ANDRA tidiga sonettmakare skrev elisabetanerna sonetter i grupper eller sviter. Hellre än en kronologisk historia innehåller den typiska elisabetanska sonetten tematiskt hopfogade serier av lyriska betraktelser, framför allt över kärlek. Berättande partier förekommer men blir aldrig huvudinnehåll i sviten utan är mer avsedda att ge tillfälle till reflektion. Författarens syn på saker behöver inte vara konsekvent sviten igenom. Inte heller behöver personerna i sviten vara konsekvent beskrivna som i en pjäs.

Text: Don Mahan
Översättning: RH

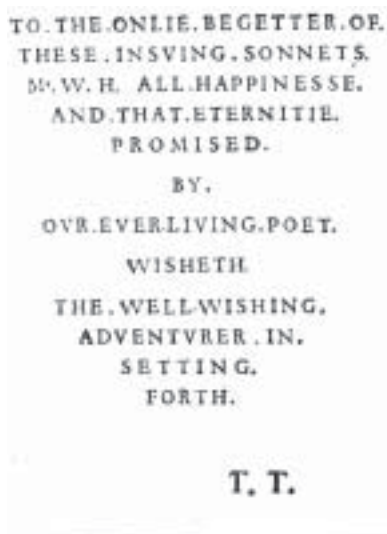
Shakespeares sonetter gavs ut 1609 ...

...av Thomas Thorpe (T.T). Av omslaget att döma var han stolt över att ge ut dem: '*Shakespeares sonetter. Aldrig förr publicerade*'. Shakespeare var en berömd dramatiker vid det laget, något Thorpe utnyttjade. Annars hade Francis Meres 1598 skrivit att Shakespeares '*sockrade sonetter*' cirkulerat '*bland privata vänner*'. De skrevs med all säkerhet under 1590-talet.

MAN HAR VELAT TOLKA SONETTERNA självbiografiskt och hoppats att på så sätt få veta mer om Shakespeares liv.

Dedikationen '*Till det enda upphov till dessa sonetter Mr W.H ...*' här intill har gett upphov till en rad spekulationer. En tillägnan behöver som bekant inte betyda att personen i fråga är föremål för det som skrivs, något som en del vill göra gällande i detta fall.

HENRY WRIOTHESLEY, earl of Southampton är en kandidat. Till honom dedicerade Shakespeare såväl *Venus och Adonis* som *The Rape of Lucrece*.

Ett annat namn är William Herbert, earl of Pembroke, som var en av dem som fick första folion 1623 sig tillägnad. Han gjorde drottning Elisabeths kammarjungfru Mary Fitton med barn. Hon har utpekats som 'den mörka damen' (se sid. 4-5).

HENRY WRIOTHESLEYS STYVFA är ett annat namn som nämnts, likaså William Hathaway, Shakespeares egen sväger.

Oscar Wilde drömde (!) att man äsyftades Willie Hughes som var den pojkskådespelare som Shakespeare skrev sina största kvinnoroller för.

VAD GÄLLER DEN MÖRKA DAMEN har vi inte ens några initialer att gå på. Förutom Mary Fitton har man föreslagit Emilia Lanier, som både var mörk och av musikkfamilj. Man har velat se sonett 128 (*När jag ser min kära musicera ...*) som en fingervisning.

Jeanette Davenant är ett tredje förslag. Hennes son William var dramatiker och påstod sig vara Shakespeares oäkta son. Shakespeare sägs ha 'övernattat' hos henne och hennes make i deras hem mellan London och Stratford.

RH